

Mgr. Jan Krása, Ph.D.

Vývojová psychologie - Předškolák

Raný vývoj (vymezení fází dle Vágnerové, 2012)

- Prenatální
- Novorozenecké (do 1 měsíce)
- Kojenecké (do 1 roku)
- Batolecí (do 3 let)
- **Předškolní období (3-6)**
- Školní věk – mladší, střední, starší
- Dospívání (adolescence)
- Dospělost – mladší (20-40), střední (40-50), starší (50-60)
- Stáří – rané (60-75), pravé (75 a více)

Kognitivní vývoj v předškolním věku

Konec období je určen především sociálně – nástupem do školy.

Nástup do školy vede k osvojování si „tradičního“ vzdělání, které je rámcově stejné, ale každý učitel jej předává odlišně.

Dnes je dítěti předáván vědecký obraz světa (existují i alternativní tradice) a demokratické hodnoty – až ve školním věku.

Vývoj reprezentace světa

Experiment Judy DeLoache (1987): model pokoje, schování modelu hračky – hledání v reálném pokoji dle modelu.

2,5 roční celkem selhávají v hledání (méně než 20% pokusů úspěšných) – pamatují si pozici hračky v modelu (ale asi nechápou princip reprezentace?).

3 roční děti už hračku nacházejí (cca 65% úspěšnosti) – chápou princip reprezentace modelu.

2,5 roční také (jinak): z fotografie odhadnou, kde je hračka schovaná (2 roční nikoli).

I 3 roční po 5 minutách zapomenou vztah mezi modelem a realitou (neví, kde hledat).

Předoperační stádium

Nástup **sémiotické funkce** (Piaget & Inhelderová, 2001), resp. konceptuálního systému:

1. **oddálená nápodoba** (imitace úkonu v nepřítomnosti předlohy).
2. **symbolická (fiktivní) hra**: dítě dělá, že spí; dává spát plyšáka. Dítě asimiluje svět ve hře.
3. **kresba/modelace**
4. **obrazná představa**: zvnitřněná nápodoba (kresba/modelace?)
5. rodící se řeč dovoluje označovat představy (plná **sémiotická funkce mentálních reprezentací**).

Předoperační stádium

Jean Piaget (1970) nazval období (od 1,5-2 let do 7 let) *předoperační fází*, tj. fází *předpojmového myšlení*; popř. fází *operací s reprezentacemi* (R. Case, 1985).

Piaget rozděluje fázi předoperační na:

1. **Symbolickou podfázi**
2. **Intuitivní podfázi**

1. symbolická podfáze (2-4 let)

Kognitivní systém dítěte je „limitován“ z počátku tzv. **egocentrismem** (dítě není schopno hledět na svět z jiné než své perspektivy – *Test tří kopců*) a patrně i **animismem** (kdy dítě přisuzuje pocity a záměry i neživým objektům: Slunci, větru...).

<https://www.youtube.com/watch?v=OinqFgsIbho>

Test tří kopců

Egocentrismus: pokud nedokáže reprezentovat pohled druhého, existuje pouze jediný výklad světa a to je ten jeho (zakrývá si oči).

Ale: Flavell (1981) pokus s kartami s obrázky na obou stranách – 3letí nebyli tak egocentričtí.

2. Intuitivní podfáze (4-6 let)

Rozvíjí se zejména klasifikace a vznikají **pojmy** jako např. hodný-zlý, masožravec, býložravec, jedovatá rostlina atd.

Pojmy jsou nejprve *intuitivní*, neboť dítě nezná konceptuální systémy, na kterých klasifikace pojmů stojí. Na to potřebuje dítě základní školu.

2. Intuitivní podfáze (4-6 let)

Piaget zkoumal schopnost tzv. **konzervace** u tekutin, počtu, délky váhy aj. Jedná se o propracovaný typ problému: stejný–jiný.

<https://www.youtube.com/watch?v=gnArvcWaH6I>

Zhruba do 6 let děti ještě nejsou schopny **konzervace**, popř. postrádají jistotu, která je důležitá.

Děti proto nejsou schopny některých typických transformací (např. vratnosti transformací).

Piaget's Conservation Tasks

Copyright © Allyn & Bacon 2006

Conservation Task

Age of Acquisition

Original Presentation

Transformation

Number

6-7 years

Are there the same number of pennies in each row?

Now are there the same number of pennies in each row, or does one row have more?

Liquid

6-7 years

Is there the same amount of juice in each glass?

Now is there the same amount of juice in each glass, or does one have more?

Mass

6-7 years

Is there the same amount of clay in each ball?

Now does each piece have the same amount of clay, or does one have more?

Area

8-10 years

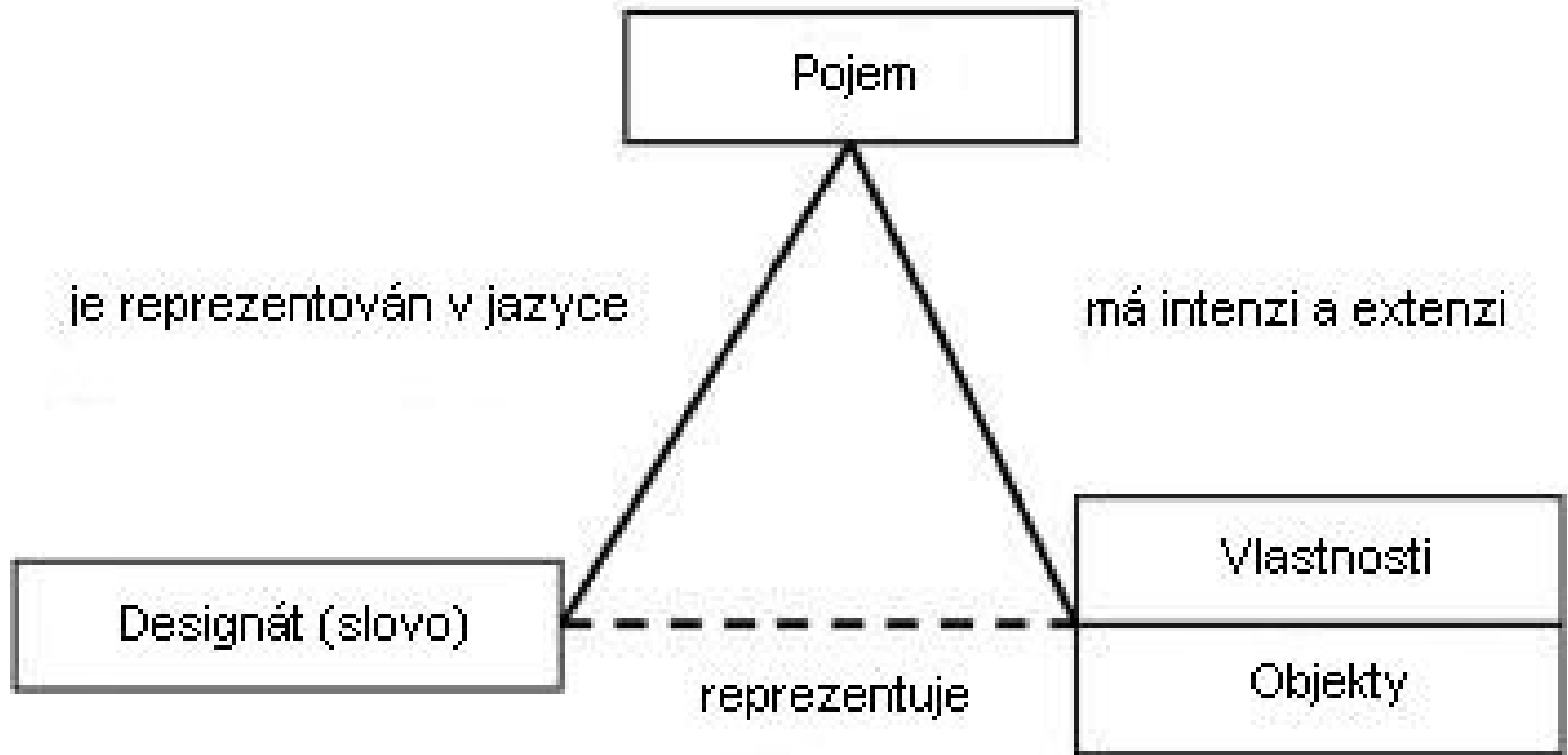

Does each of these two cows have the same amount of grass to eat?

Now does each cow have the same amount of grass to eat, or does one cow have more?

POJEM

Předoperační stádium

Dítě si osvojí sémiotickou funkci (že *označující* zastupuje *označované*) a neustále ji využívá: v řeči, v symbolické hře (dvouleté dítě posunuje kostkou a dělá zvuk dinosaura; tříleté dítě dělá, že pije z pohárku), v modelování (s kostkami či s plastelínou) a v kreslení.

Dítě si osvojuje slova, obrazy, modely i pojmy ad.

Naučí se mluvit o věcech i v jejich nepřítomnosti (tedy i o své minulosti).

Učí se vyjadřovat v pojmech (největší, nejmenší...začínají myslet na jevy označené slovem!). Víc, míň, stejně – ale! Podléhají ale některým iluzím: např. pokus s konzervací tekutiny/obsahu.

Vývoj pojmů

Nejprve dítě slova chápe zcela doslovně (jako jména), později se díky jazyku, který je velmi metaforický, naučí chápat slova volněji.

Naučí se chápat věty jako návod na tvorbu pojmů a pojmových systémů (v 2. třídě již většina dětí umí zcela podle zadání vytvářet téměř libovolné reprezentace konkrétních jevů= naučili se učit se).

Kognitivní vývoj v předškolním věku

Děti se začínají ptát „proč?...“ Proč?
druh komunikace s rodiči ?
druh poznávání: tvorba reprezentací a
konceptuálních systémů

Dítě si již dokáže představit objekt či činnost a její
výsledky, aniž by je muselo vidět či konat (umí
pracovat s neznámou, kterou si teprve doplní?):
tj. dítě nemusí problém řešit reálným
uskutečňováním pokusů (omylů), ale jen na
konceptuální úrovni.

Vývoj konceptu času

Dětské pojetí času: dítě si rozpomene (spíše na konci tohoto období) na významné či opakující se události (Vánoce, narozeniny, Velikonoce...).

Dítě ovšem musí pochopit koloběh roku.

Srov. roli školního roku v konceptu času (čas práce a čas odpočinku, oslava svátků, výzdoba podle ročního období).

Hudsonová, Shapiro, Sosa (1995) zkoumali schopnost dětí plánovat výlet (co si všechno vzít?):

3 letí zapomínali na podstatné věci jako jídlo a mysleli jen na to, co je zajímavé.

5 letí jsou lepší, ale stále nedovedou plánovat v řadě několika na sebe navazujících kroků.

Ellis a Siegler (1997) uvažují o tom, že k plánování je třeba schopnost odložit a potlačit aktuální podněty.

Down yonder
where GARBAGE piles seep
A thing bubbled up from the deep.
From their tar-paper shacks
The hillbillies made tracks.
Rednecks fled from the white trash heap.

Humor dětí

Užívání humoru dětmi svědčí o jisté vyspělosti. Dítě chápe, že něco bývá obvykle nějak – vtip spočívá v záměně běžného za nové (slovo v básničce; akce v příběhu... ?častého fekálního humoru)

Magické myšlení

Dítě v této fázi vývoje dokáže představám i přikazovat a tvoří si je podle svého libocitu (srov. např. téměř univerzální sklon všech dětí k personifikaci hraček; „dramatická“ funkce plyšáků).

Magické prvky jako kontext dětského světa a jeho specifika.

G. Bachelard a úrovně poznání (předvědecké=dětské, vědecké) a jeho komplexy.

Piagetova předoperační & f. konkrétních operací a f. formálních operací, resp. Vygotského fáze komplexů a pojmů.

Dětské počínání

- Děti rády tvoří sbírky (klacky, kameny, hračky, kostky).
- Většina dospělých také něco „sbírá“.

Ovládání pohnutek

Marshmallow experiment

Studie 4-letých dětí s bonbónem (Mischel, 1990): jeden bonbón či po 20 minutách dva?

Impulsivní děti nepočkaly příliš dlouho (vteřiny); jiné bojovaly proti pokušení různě: zakrývaly si oči, povídaly si se sebou, zpívaly, zkoušely usnout apod.

Po 14ti letech zkoumal tyto adolescenty: ti, co odolali, byli: schopnější, asertivnější, lépe se dokázali vyrovnat se stresem a frustrací, při tlaku neztráceli tak rychle hlavu, byli vytrvalejší aj. + korelace s IQ

„Co se na počátku života může zdát bezvýznamným úspěchem, se později rozvine do celé řady sociálních a emočních kvalit.“ (Goleman, 1997, s. 86)

https://www.youtube.com/watch?v=QX_oy9614HQ

DISKUZE